

Міністерство охорони здоров'я України
Харківська медична академія післядипломної освіти
Тернопільський державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського

ІНФЕКЦІЙНІ ХВОРОБИ

Том 1

За редакцією д-ра мед. наук, проф. В. П. Малого,
академіка НАМН України, д-ра мед. наук, проф. М. А. Андрейчина

2-ге видання, стереотипне

Затверджено

Міністерством охорони здоров'я України як підручник для лікарів-інтернів і лікарів – слухачів
закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України

Витяг з протоколу № 2 засідання Комісії для організації підготовки навчальної та навчально-методичної літератури для осіб, які навчаються у вищих медичних (фармацевтичному) навчальних закладах та закладах післядипломної освіти МОЗ України
від 02.06.2016 року

Львів – 2025
«Магнолія 2006»

УДК 616.9(075.8)
І 57

Рецензенти:

Чабан Т. В., д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри інфекційних хвороб Одеського національного медичного університету;

Козько В. М., д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри інфекційних хвороб Харківського національного медичного університету

І 57 **Інфекційні хвороби** : підручник : у 2 т. / за ред. В. П. Малого, М. А. Андрейчина. – 2-ге видання, стереотипне – Львів : Магнолія 2006, 2025. – Т. 1. – 652 с.

ISBN 978-617-574-123-8

Підручник призначений для лікарів, які навчаються у вищих медичних навчальних закладах та закладах післядипломної освіти МОЗ України. У виданні наведена інформація, необхідна лікарю для безперервної медичної післядипломної освіти. Висвітлені найважливіші нозологічні форми, які трапляються в Україні та за її межами, у тому числі діагностика, методи лікування й профілактика.

Видання містить сучасну інформацію про надання медичної допомоги інфекційним хворим в Україні, організацію інфекційної служби в умовах реформування медичної галузі, а також про основні напрямки боротьби з інфекційними хворобами. У підготовці цього видання брали участь провідні фахівці.

Підручник призначений для лікарів-інтернів і лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти МОЗ України, а також буде корисний для студентів медичних університетів і науковців.

УДК 616.9(075.8)

ISBN 978-617-574-123-8

© В. П. Малий, М. А. Андрейчин та ін., 2025
© «Магнолія 2006», 2025

ЗМІСТ

Передмова	6
Перелік умовних скорочень	9
РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ	12
1.1. ПРОБЛЕМА ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ В УКРАЇНІ <i>М. А. Андрейчин</i>	12
1.2. КЛАСИФІКАЦІЯ ІНФЕКЦІЙНИХ І ПАРАЗИТАРНИХ ХВОРОБ <i>М. А. Андрейчин</i>	20
1.3. КЛІНІЧНІ СИНДРОМИ І СИМПТОМИ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ <i>Н. А. Ничик, Н. Ю. Вишневська, Н. Г. Завіднюк</i>	25
1.4. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ І ПРИНЦИПИ ЛІКУВАННЯ ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРИХ <i>Д. Г. Живиця</i>	38
<i>Література</i>	49
РОЗДІЛ ІІ. ГОСТРІ КИШКОВІ ІНФЕКЦІЇ	52
2.1. БАКТЕРІЙНІ ДІАРЕЇ	52
ЧЕРЕВНИЙ ТИФ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	52
ПАРАТИФОЗНІ ЗАХВОРЮВАННЯ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	67
САЛЬМОНЕЛЬОЗ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	72
ШИГЕЛЬОЗ <i>В. П. Малий, О. В. Гололобова</i>	87
ЕШЕРИХІОЗ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	105
ПСЕВДОТУБЕРКУЛЬОЗ <i>В. П. Малий</i>	117
ЄРСИНІОЗ <i>В. П. Малий, О. М. Домашенко</i>	132
ХАРЧОВА ТОКСИКОІНФЕКЦІЯ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	144
2.2. ГОСТРІ КИШКОВІ ІНФЕКЦІЇ, ЩО ВИКЛИКАЮТЬСЯ АНАЕРОБНОЮ МІКРОФЛОРОЮ	155
БОТУЛІЗМ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	155
CLOSTRIDIUM DIFFICILE ІНФЕКЦІЯ <i>О. К. Дуда</i>	170
CLOSTRIDIUM PERFRINGENS ІНФЕКЦІЯ <i>Г. І. Граділь, В. П. Малий</i>	180
2.3. ВІРУСНІ ДІАРЕЇ	183
РОТАВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	184
ДІАРЕЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ, СПРИЧИНЕНІ ІНШИМИ ВІРУСАМИ <i>В. П. Малий, О. Є. Оніщенко</i>	196
2.4. ГОСТРІ КИШКОВІ ІНФЕКЦІЇ, ЩО ВИКЛИКАЮТЬСЯ НАЙПРОСТІШИМИ	202
АМЕБІАЗ <i>В. П. Малий, В. Д. Москалюк</i>	202
БАЛАНТИДІАЗ <i>В. П. Малий, В. Д. Москалюк</i>	217
ЛЯМБЛІОЗ <i>В. П. Малий, В. Д. Москалюк</i>	224
КРИПТОСПОРИДІОЗ <i>В. П. Малий, В. Д. Москалюк</i>	235
2.5. ІНШІ КИШКОВІ ІНФЕКЦІЇ	244
ХЕЛІКОБАКТЕРІОЗ <i>М. А. Андрейчин</i>	244
<i>Література</i>	251

РОЗДІЛ III. РАНОВІ ІНФЕКЦІЇ	255
БЕШИХА М. А. Андрейчин	255
ПРАВЕЦЬ О. Л. Івахів, В. О. Качор	264
ЕРИЗИПЕЛОЇД О. К. Дуда	276
Література	280
РОЗДІЛ IV. ІНФЕКЦІЇ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬСЯ МІЖНАРОДНИМИ МЕДИКО-САНІТАРНИМИ ПРАВИЛАМИ, ТА ІНШІ НЕБЕЗПЕЧНІ ІНФЕКЦІЇ	283
ЧУМА О. Є. Кондрин, В. П. Малий	283
ХОЛЕРА В. П. Малий, Б. М. Дикий, І. Г. Грижак	291
НАТУРАЛЬНА ВІСПА В. П. Малий, Н. В. Шепілева, О. Я. Пришляк	306
ЖОВТА ГАРЯЧКА Б. М. Дикий	311
ГАРЯЧКА ЛАССА Б. М. Дикий	317
ГАРЯЧКА МАРБУРГ Б. М. Дикий	323
ГАРЯЧКА ЕБОЛА В. П. Малий, Н. В. Шепілева	327
БОЛІВІЙСЬКА ГЕМОРАГІЧНА ГАРЯЧКА В. П. Малий, В. І. Задорожна, Н. В. Шепілева.....	334
Література	340
РОЗДІЛ V. ГОСТРІ РЕСПІРАТОРНІ ВІРУСНІ ІНФЕКЦІЇ	342
ГРИП В. П. Малий, М. А. Андрейчин	342
ПАРАГРИП М. А. Андрейчин, В. П. Малий, В. О. Качор	368
АДЕНОВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ В. П. Малий, М. А. Андрейчин	373
РИНОВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ М. А. Андрейчин, В. П. Малий	380
РЕСПІРАТОРНО-СИНЦИТІАЛЬНА (РС) ІНФЕКЦІЯ М. А. Андрейчин, В. П. Малий	384
КОРОНАВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ. ТЯЖКИЙ ГОСТРИЙ РЕСПІРАТОРНИЙ СИНДРОМ (SARS) В. П. Малий, М. А. Андрейчин	387
Література	391
РОЗДІЛ VI. АТИПОВІ ПНЕВМОНІЇ	394
РЕСПІРАТОРНИЙ МІКОПЛАЗМОЗ О. К. Дуда	394
РЕСПІРАТОРНИЙ ХЛАМІДІОЗ О. К. Дуда	398
ЛЕГІОНЕЛЬОЗ Г. І. Граділь, О. К. Дуда, В. П. Малий	402
ПНЕВМОЦИСТОЗ Г. І. Граділь, В. П. Малий	407
Література	415
РОЗДІЛ VII. ГЕРПЕСВІРУСНІ ІНФЕКЦІЇ	417
ГЕРПЕТИЧНА ІНФЕКЦІЯ 1 ТИПУ Д. В. Мальцев, В. П. Малий, В. Є. Казмірчук	424
ГЕРПЕТИЧНА ІНФЕКЦІЯ 2 ТИПУ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	441
ВІТРЯНА ВІСПА / ОПЕРІЗУВАЛЬНИЙ ГЕРПЕС В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	450

ЕПШТЕЙНА–БАРР ВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	466
ЦИТОМЕГАЛОВІРУСНА ІНФЕКЦІЯ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев.....	482
ІНФЕКЦІЯ, ЩО ВИКЛИКАЄТЬСЯ ВІРУСОМ ГЕРПЕСУ ЛЮДИНИ 6 ТИПУ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	493
ІНФЕКЦІЯ, ЩО ВИКЛИКАЄТЬСЯ ВІРУСОМ ГЕРПЕСУ ЛЮДИНИ 7 ТИПУ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	504
ІНФЕКЦІЯ, ЩО ВИКЛИКАЄТЬСЯ ВІРУСОМ ГЕРПЕСУ ЛЮДИНИ 8 ТИПУ В. Є. Казмірчук, В. П. Малий, Д. В. Мальцев	507
Література	513
РОЗДІЛ VIII. ДИТЯЧІ ІНФЕКЦІЇ У ДОРОСЛИХ	516
КІР В. П. Малий, В. І. Задорожна, А. О. Швайченко	516
КРАСНУХА В. П. Малий, В. І. Задорожна, А. О. Швайченко	526
ЕПІДЕМІЧНИЙ ПАРОТИТ В. П. Малий, А. О. Швайченко	536
КАШЛЮК В. П. Малий, А. О. Швайченко	543
ПАРВОВІРУСНА ВІ9-ІНФЕКЦІЯ В. П. Малий, А. О. Швайченко	552
Література	558
РОЗДІЛ IX. ВІРУСНІ ГЕПАТИТИ	559
9.1. ГЕПАТИТИ З ЕНТЕРАЛЬНИМ МЕХАНІЗМОМ ІНФІКУВАННЯ	559
ГЕПАТИТ А В. П. Малий, О. В. Волобуєва	559
ГЕПАТИТ Е В. П. Малий, О. В. Волобуєва.....	571
ГЕПАТИТ F В. П. Малий	580
9.2. ГЕПАТИТИ З ПАРЕНТЕРАЛЬНИМ МЕХАНІЗМОМ ІНФІКУВАННЯ	581
ГЕПАТИТ В І. А. Зайцев	581
ГЕПАТИТ D М. А. Андрейчин, В. П. Малий	603
ГЕПАТИТ С Б. А. Герасун	608
ГЕПАТИТ G В. П. Малий, О. В. Волобуєва	620
ГЕПАТИТИ HІ А HІ G В. П. Малий, О. В. Волобуєва	624
Література	627
РОЗДІЛ X. ВІЛ-ІНФЕКЦІЯ В. П. Малий, Т. І. Лядова	630
Література	651

ПЕРЕДМОВА

Поглиблений аналіз етіологічної структури та динаміки інфекційної захворюваності показує, що епідемічна ситуація у світі та Україні продовжує ускладнюватися. На зміну пандеміям натуральної віспи та чуми, які давно відійшли в минуле, прийшли пандемії ВІЛ-інфекції / СНІДу та парентеральних вірусних гепатитів. Досі некерованою залишається велика група гострих респіраторних захворювань, серед яких найбільшу соціально-економічну та медичну вагомість має грип. Чітко окреслилась актуальність великої групи герпетичних інфекцій, все більшої ваги набуває проблема емерджентних інфекцій.

Завдяки науково-технічному прогресу протягом останніх 50 років відкрито майже 60 збудників інфекційних хвороб, розповсюдження яких по земній кулі потребує широкомасштабних досліджень.

На сьогодні розроблено багато дієвих способів захисту від патогенних мікроорганізмів, але вони швидко адаптуються до нових умов, виробляючи різноманітні форми резистентності до етіотропних лікувальних і профілактичних препаратів, інших чинників. Тому боротьба людства з інфекційними хворобами нескінченна.

Попри досягнення сучасної медичної науки і практики інфекційні хвороби залишаються суттєвим медико-соціальним та економічним тягарем. Їх поширенню сприяють соціально-економічні й політичні кризи та природні катаклізми; інфляція й зубожіння населення; недоліки й прогалини планової імунізаційної профілактики; криза системи охорони здоров'я, зокрема ліквідація санітарно-епідеміологічної служби, помилки і упущення реформи і ще недостатня робота нових служб, що створені замість неї, інтенсифікація міграційних процесів, вкрай недостатнє фінансування державної медицини і наукової сфери. До цих небажаних факторів долучилися воєнні дії на Сході України та анексія Криму. Однак історія медицини вже не раз довела, що економія коштів на боротьбу з інфекційними хворобами неминує призводити до зростання захворюваності та епідемічних ускладнень, що зумовлює значно більші фінансові витрати.

Наш національний календар щеплень населення спрямований лише на профілактику 10 інфекцій, тоді як американський – більш ніж на 20. Незважаючи на удвічі менший список хвороб, імунізаційні заходи вже багато років перебувають у катастрофічному стані. Охоплення населення щепленнями недостатнє, строки вакцинації часто порушуються через нестачу вакцинних препаратів.

В Україні актуальність цієї проблеми неухильно зростає, а епідемічні ризики загрожують не тільки національній безпеці, а й становлять небезпеку для інших країн. Щороку інфекційні захворювання уражають від 6 до 19 млн українців. Витрати держави на стаціонарне лікування одного хворого сягають майже 700 грн, а у масштабах країни – близько 11 млрд грн.

Тому будь-якому лікарю, незалежно від його фаху, доведеться мати справу з інфекціями, а в сімейного лікаря до 40 % первинних звернень становитимуть хворі з інфекційною патологією. Тож підготовка із питань інфекційних хвороб, безумовно, є нагальною потребою сьогодення.

Готуючи цей підручник, автори доклали значних зусиль, щоб систематизувати навчальний матеріал з інфекційних хвороб, допомогти лікарям розібратися у величезному потоці медичної інформації, на сучасному фаховому рівні здійснювати діагностичні, лікувальні та профілактичні заходи.

Усвідомлюємо, що поставлене складне завдання не можна виконати бездоганно, будемо вдячні читачам за слушні зауваження й пропозиції, що їх буде надіслано на нашу адресу.

Проф. В. П. Малий, проф. М. А. Андрейчин

УЧАСНИКИ ВИДАННЯ

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ

Проф. Малий В. П. – Харківська медична академія післядипломної освіти;

Академік НАМН України, проф. Андрейчин М. А. – Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

РЕЦЕНЗЕНТИ

Чабан Т. В., д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри інфекційних хвороб Одеського національного медичного університету;

Козько В. М., д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри інфекційних хвороб Харківського національного медичного університету

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Андрейчин М. А. – д-р мед. наук, професор, академік НАМН України, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Асоян І. М. – канд. мед. наук, асист., Харківська медична академія післядипломної освіти;

Бондаренко А. В. – д-р мед. наук, професор, Харківський національний медичний університет;

Васильєва Н. А. – д-р мед. наук, професор, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Вишневська Н. Ю. – канд. мед. наук, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Волобуєва О. В. – канд. мед. наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

Герасун Б. А. – д-р мед. наук, професор, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького;

Гололобова О. В. – канд. мед. наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

Голубовська О. А. – д-р мед. наук, професор, Київський національний медичний університет імені О. О. Богомольця;

Граділь Г. І. – канд. мед. наук, доцент, Харківський національний медичний університет;

Грижак І. Г. – д-р мед. наук, доцент, Івано-Франківський національний медичний університет;

Дикий Б. М. – д-р мед. наук, професор, Івано-Франківський національний медичний університет;

Дубинська Г. М. – д-р мед. наук, професор, Українська медична стоматологічна академія;

Дуда О. К. – д-р мед. наук, професор, Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика;

Живиця Д. Г. – д-р мед. наук, доцент, Запорізька медична академія післядипломної освіти;

Завіднюк Н. Г. – канд. мед. наук, доцент, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Задорожна В. І. – д-р мед. наук, професор, член-кор. НАМН України, ДУ «Інститут епідеміології та інфекційних хвороб імені Л. В. Громашевського НАМН України»;

Зінчук О. М. – д-р мед. наук, професор, Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького;

Івахів О. Л. – канд. мед. наук, доцент, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Іщук І. С. – канд. мед. наук, доцент, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Ізюмська О. М. – канд. мед. наук, доцент, Українська медична стоматологічна академія;

Казмірчук В. Є. – д-р мед. наук, професор, Київський національний медичний університет імені О. О. Богомольця;

Коваль Т. І. – д-р мед. наук, доцент, Українська медична стоматологічна академія;

Кондрин О. Є. – канд. мед. наук, доцент, Івано-Франківський національний медичний університет;

Копча В. С. – д-р мед. наук, професор, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Качор В. О. – канд. мед. наук, доцент, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Лядова Т. І. – канд. мед. наук, доцент, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна;

Маврутенков В. В. – д-р мед. наук, професор, Дніпропетровська державна медична академія;

Малий В. П. – д-р мед. наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти;

Мальцев Д. В. – канд. мед. наук, доцент, Київський національний медичний університет імені О. О. Богомольця;

Москалюк В. Д. – д-р мед. наук, професор, Буковинський державний медичний університет;

Нартов П. В. – д-р мед. наук, професор, Харківська медична академія післядипломної освіти;

Ничик Н. А. – канд. мед. наук, доцент, Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського;

Оніщенко Т. Є. – канд. мед. наук, доцент, Запорізький державний медичний університет;

Пришляк О. Я. – д-р мед. наук, професор, Івано-Франківський національний медичний університет;

Швайченко А. О. – канд. мед. наук, доцент, Харківська медична академія післядипломної освіти;

Шепилєва Н. В. – канд. мед. наук, доцент, Харківська медична академія післядипломної освіти;

Шостакович-Корецька Л. Р. – д-р мед. наук, професор, Дніпропетровська державна медична академія;

Чемич М. Д. – д-р мед. наук, професор, медичний інститут Сумського державного університету

Навчальне видання

**Малий Василь Пантелейович
Андрейчин Михайло Антонович та ін.**

Інфекційні хвороби

Том 1

*За редакцією д-ра мед. наук, проф. В. П. Малого,
академіка НАМН України, д-ра мед. наук, проф. М. А. Андрейчина*

Навчальний підручник

2-ге видання, стереотипне

Формат 70×100/16. Папір друк. цифровий.
Гарнітура Times New Roman

Умовн. друк. арк. 52,98.

ПП «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції:
серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавництва «Магнолія 2006»